

Kontaktperson:
Henrik Götesson
Tfn +46 8 39 91 49
henrik.gotesson@srf.nu

Justitiedepartementet
103 33 STOCKHOLM
Ju.remissvar@regeringskansliet.se

Remissyttrande gällande betänkandet

Säkerhet och tillgänglighet vid val SOU 2021:96 (dnr Ju2022/00209)

Synskadades Riksförbund, SRF, är landets främsta företrädare för personer som har en synnedläggelse eller som är blinda. Vi lämnar härmed vårt remissyttrande över slutbetänkandet Säkerhet och tillgänglighet vid val (SOU 2021:96).

Vi avgränsar remissvaret till utredningens kapitel 4 "Incidentrapportering", kapitel 7 "Väljargrupper med svårighet att utnyttja sin rösträtt" och kapitel 8 "Väljare med synnedläggelse".

Synskadades Riksförbund bifaller utredningens förslag i stort. Vi vill tillägga följande:

- Det ska finnas skyldigheter att rapportera tillgänglighetsbrister i valprocessen och i samband med informationen till väljarna i enlighet med utredningens förslag om skyldighet att rapportera säkerhetsbrister.
- Vi föreslår att valmyndigheten ges i uppdrag att ta fram ett särskilt informationsmaterial för väljare med synnedläggelse, som är anpassat efter målgruppens behov och specifika förutsättningar i samband med röstningen.

- Beslut behöver skyndsamt tas rörande utredningens förslag om att utveckla de prototyper på hjälpmedel för synskadade som tagits fram. Om blinda ska kunna personrösta med bevarad valhemlighet får det arbetet inte fördröjas.

4.9 Övervägande och förslag

Valutredningen föreslår ett samordningsansvar för säkerhetsfrågor och att en rutin för samordning och rapportering av incidenter i samband med val ska införas. Synskadades Riksförbund anser att frågan om tillgänglighet är lika fundamental som frågan om säkerhet i samband med val. Därför ska en motsvarande rutin även införas vad gäller incidenter och allmänhetens klagomål gällande bristande tillgänglighet vid val- och röstningslokaler eller i samband med röstningsförfarandet eller informationen till väljarna.

7.7.1 Ett tydliggörande införs att tillgänglighet vid val omfattar valens lokaler, röstningsförfarande och information till väljare

Utöver förtydligandet som föreslås behövs ett särskilt informationsmaterial riktat till väljare som har en synnedsättning eller är blinda.

Som framgår av utredningen upplever många det som svårt att ta till sig information om hur röstningen går till och att den kan ske på flera olika sätt. Synskadade kan behöva förbereda sig på annorlunda sätt och röstningsförfarandet skiljer sig från andra väljares. Därför behövs ett särskilt informationsmaterial till målgruppen. Det ska vara enkelt att få en översikt över de olika möjligheter som erbjuds. Först då kan individen välja vilket sätt att rösta hen vill använda. Att ett informationsmaterial är tillgängligt rent tekniskt räcker inte i det här fallet. Det behöver målgruppsanpassas och erbjudas i flera tillgängliga format: på punktskrift, i inläst form, som storstilt och som elektronisk text.

Valmyndigheten bör få i uppdrag att ta fram materialet. Det kan sedan distribueras genom Myndigheten för tillgängliga mediers register över punktskriftslåntagare, via Synskadades Riksförbund och Förbundet Sveriges Dövblinda, genom folkbiblioteken, via valmyndighetens webbplats och på andra relevanta sätt.

Informationsmaterialet föreslås bland annat innehålla:

- Information om att rösta med hjälp av valsedlar i punktskriftskuvert
- Om förstoringshjälpmedel i vallokaler
- Om möjlighet att personrösta genom att skriva ett parti och en kandidat med punktskrift på en blank valsedel
- Om möjlighet till hjälp vid röstning i vallokal
- Om hur förtidsröstning kan ske och vilken hjälp som finns i sådana lokaler
- Information om att rösta med hjälp av ambulerande röstmottagare
- Information om röstkort (som ofta kan vara svårt att ta del av för blinda väljare)
- Om att kryssa för kandidater med hjälp av hjälpmedel (under förutsättning att sådana hjälpmedel utvecklats)

Materialet tas lämpligen fram i nära samarbete med organisationer som företräder personer med synnedsättning och dövblindhet.

8.9.1 Vidareutveckla och testa framtagna prototyper

Synskadades Riksförbund vill, i likhet med utredningen, understryka vikten av att ett lämpligt forskningsinstitut genom Valmyndigheten skyndsamt får i uppdrag att inleda utveckling och framtagande av hjälpmedel för att blinda väljare ska kunna rösta självständigt och med bevarad valhemlighet. I likhet med utredningen anser vi att målet måste vara att de nya lösningarna ska kunna testas i samband med Europavalen 2024. Vi föreslår

att en handlingsplan upprättas för hur utvecklingsarbetet och testerna av hjälpmedlen ska genomföras.

Nya hjälpmedel kräver utbildning

För att så många väljare som möjligt ska kunna använda de nya hjälpmedel som utvecklas krävs utbildningsinsatser. Det behövs särskilt i ett uppstartsskede, men även löpande på lång sikt. Utbildningar skulle till exempel kunna anordnas av ett studieförbund i nära samarbete med Synskadades Riksförbund. Vi menar att sådana utbildningar måste ingå i valplaneringen och ser det som angeläget att staten finansierar sådana utbildningsinsatser.

Vi vill också understryka att hittillsvarande lösning med material i form av partivalsedlar i punktskriftskuvert som skickas ut från Valmyndigheten ska finnas kvar som stöd till väljare med synnedsättning. Det behövs även om hjälpmedel för att läsa valsedlar och kryssa för kandidater tas fram. Att rösta med partivalsedlar i punktskriftsmärkta kuvert fungerar bra för många väljare som endast vill rösta på ett parti.

8.9.3 Punktskrift som väljare tillfört på valsedel vid röstning ska avläsas och bedömas vid den slutliga rösträkningen

Synskadades Riksförbund har ingenting att invända mot förslaget som sådant. Vi vill däremot betona vikten av tydlig och upprepad information till röstmottagarna och länsstyrelserna. Vi välkomnar förslaget om att information om bedömning av valsedlar med punktskrift ska finnas i utbildningsmaterialen för röstmottagare. Men det bör också konkretiseras vilket material som behövs för att länsstyrelserna ska kunna tolka punktskriften. Exempelvis finns alfabeten där bokstäverna visas både i punktskrift och i vanlig skrift, både på papper och digitalt. Myndigheten för tillgängliga medier kan genom Punktskriftsnämnden tillhandahålla alfabeten som är enkla att använda.

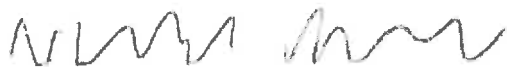
Som nämnts tidigare behöver information om röstning genom tillskrift i punktskrift också finnas med i det valmaterial vi föreslår till väljare med synnedsättning.

Förbättra valsedlarna och prioritera tillgängligheten

Vi vill slutligen uppmärksamma vikten av det som framgår i rapporten "Jämlik rösträtt bilaga 2 (sid. 421 f)", om behovet av att standardisera avståndet mellan kandidater på valsedlar samt andra förändringar av valsedlarna som kan underlätta tillgängligheten för ett stort antal väljare. Vi vet att det finns många synpunkter på valsedlarna. Vi vill dock betona att förändringar som kan förenkla röstningen och öka tillgängligheten för väljarna bör prioriteras högt. I sammanhanget vill vi nämna att det finländska systemet, som representanter för Valmyndigheten har förordat i bland annat inslag i Sveriges Radio Ekot från 2022, inte skulle fungera för blinda väljare. Där skriver den röstande en sifferkombination i en ruta för att välja en kandidat, vilket enligt de finländska synskadeorganisationerna inte är en fungerande lösning. Om valsedlarna ska göras om vill vi se ett fokus på universella lösningar som inte exkluderar vare sig synskadade eller andra väljargrupper.

Med vänliga hälsningar

SYNSKADADES RIKSFÖRBUND

Niklas Mattsson, förbundsordförande

